

NGUYỄN TRÃI

người tạo lịch sử

Tôn thất Tùng

Nhân đọc bài "Vụ án Lê Chi Viên", tức vụ án Thị Lộ, của AH Nguyễn Tu Tùng đăng trong LTAH số 60, tôi nhớ tới thiên tài Nguyễn Trãi với bài Bình Ngô Đại Cáo mà tôi mạo muội gọi là bài Hùng Ca Muôn Thuở. Vì nó đã biểu hiện được sức mạnh của một dân tộc nhỏ bé mà chỉ nhờ lòng yêu nước vô bờ bến, đã đánh bại một đối thủ hùng mạnh của thế kỷ XV.

Bình Ngô Đại Cáo là một áng văn lớn của một thiên tài lớn. Trong đó tác giả tóm tắt nhưng rất đầy đủ cuộc chiến đấu của dân tộc VN bằng những câu văn óng ả, nhịp điệu hùng tráng, đọc hoài không chán.

Cũng chính vì lòng ngưỡng mộ nhà chiến lược tài ba của đất nước nên trong chuyến đi Hà Nội vừa rồi, tôi đã xuống Hải Dương thăm núi Côn Sơn (trùng tên vì đảo Côn Sơn ở miền Nam), quê hương của Nguyễn Trãi, để viếng đền thờ của ông tại đó.

Buổi sáng mùa xuân Hà Nội lạnh lạnh, tôi kéo cao cổ áo, cùng đứa cháu ngồi thu mình trong chiếc xe car đi Hải Dương, cách Hà Nội 50 cây số.

Sau khi tới Hải Dương, chúng tôi đi thêm khoảng 10 cây số thì tới chân núi Côn Sơn.

Trong ánh sáng mùa xuân, trời lát phất mưa bay, cơn mưa đầu mùa mát dịu. Hai bên đường có những rừng cây chạy dài theo những thửa ruộng xanh. Càng đến gần chân núi Côn Sơn, lòng tôi càng cảm thấy bồi hồi như là trên đường về quê cũ. Mặc dầu không là về quê cũ, nhưng là về nơi sẽ bắt gặp di tích của con người đã tạo nên lịch sử. Côn Sơn cũng là nơi có đền kỷ niệm nhà triết học Pháp Loa, đệ tử thân tín của Trúc Lâm Đại Sĩ, tức vua Trần Nhân Tông; đền kỷ niệm nhà triết học Huyền Quang, vị tổ sư thứ ba của phái Trúc Lâm; đền kỷ niệm nhà bác học Trần Nguyên Đán, tức ông ngoại của Nguyễn Trãi và đền kỷ niệm ông Nguyễn Phi Khanh.

Lúc trèo lên lưng chừng núi, đi dưới những bóng thông, hình ảnh nhà chiến lược và nhà thơ Nguyễn Trãi lại hiện ra trong tôi rất rõ rệt. Mùi thơm của thông quện với gió núi phảng phất trong không gian khiến tôi nhớ lại câu thơ của Nguyễn Trãi tôi đã được đọc trong Ước Trại Thi Tập mà tôi chỉ nhớ mỗi một

câu:

"Kim tiền mùi hương để động người."

Khi đã thanh thần đứng trên chóp núi Côn Sơn, tôi đưa mắt phóng nhìn cảnh vật chung quanh. Trước mặt là núi Yên Tử, Trong ánh nắng xuân, đỉnh núi sừng sững uy nghi như một kỳ quan. Nhìn núi Yên Tử, nơi tu hành mà cũng là nơi làm lễ trà tỳ Trúc Lâm Đại Sĩ, tôi bỗng nhớ đến vị vua anh hùng của dân tộc VN đã hai lần đánh bại quân xâm lăng Mông Cổ mà tôi đã có dịp nhắc đến trong bài "Vua Nhân Tông với nỗ lực hòa bình" đăng trong LTCC số 45. Đàng sau núi Côn Sơn là Vạn Kiếp, nơi vua tôi nhà Trần đã họp để bàn kế đánh giặc Nguyên.

Vào đến cửa đền, tôi thấy có đôi câu đối chữ Hán, có chua chữ Việt như sau:

Nước biếc non xanh, thuyền gối bãi,

Đêm thanh nguyệt bạch, khách lên lầu.

Người giữ đền cho chúng tôi biết câu đối này do Nguyễn Trãi làm khi ở núi Côn Sơn với ông ngoại là Trần Nguyên Đán. Ông Từ, người hướng dẫn, có kể cho chúng tôi một giai thoại về bài Bình Ngô Đại Cáo rằng, khi bài này được tung ra vào tháng chạp năm Đinh Mùi (1427), là năm quân ta thắng liên tiếp và Vương Thông bắt đầu rút quân, đến đầu tháng Giêng 1428 thì đạo quân cuối cùng của Vương Thông rút hết. Qua tết Mậu Thân (1428), bài Bình Ngô Đại Cáo được dán ở

các cửa Ô. Các cụ đồ, các thầy khóa lấy giấy hoa tiên để chép, đem về ngâm nga trong ba ngày tết, đúng với câu:

*Thôn xa phụ lão cười vang đọc
Đại cáo bình Ngô chặt kín
đình.*

Bước vào đền, ngay gian giữa, có tấm bia đá khá lớn, khắc bài Bình Ngô Đại Cáo bằng chữ Hán. Xung quanh trang trí nhiều hình tượng bằng gỗ, được chạm trổ rất tinh vi. Ngoài bài BNDC bằng chữ Hán khắc trên bia đá như đã nói trên, còn có nhiều bài thơ của Nguyễn Trãi được khắc trên các bảng gỗ, được dịch ra chữ Việt, mà tôi có chép lại sau đây hai bài tôi ưng ý nhất. Bài thứ nhất nói lên mộng lập biển và trời của chiến lược gia Nguyễn Trãi:

*Biển rung gió bắc thế bồng
bồng*

*Nhẹ cất buồm thơ lướt Bạch
Đằng.*

*Kinh ngạc bẫm vằm non mấy
khúc,*

*Dáo chìm gươm gãy bãi bao
tàng,*

*Nước non hiểm yếu trời kia
đặt,*

*Hào kiệt công danh đất ấy
từng.*

Bài thứ hai thể hiện tâm hồn thơ mộng yêu đời của nhà thơ Nguyễn Trãi:

*Loan đang ướm hỏi khách
hồng trần,*

*Đầm ấm thì thương kẻ lạnh
lòng.*

*Ngoài ấy nếu còn khăn áo lễ,
Cả lòng muốn đắp lấy hỏi
cùng.*

PHÂN ƯU

Được tin

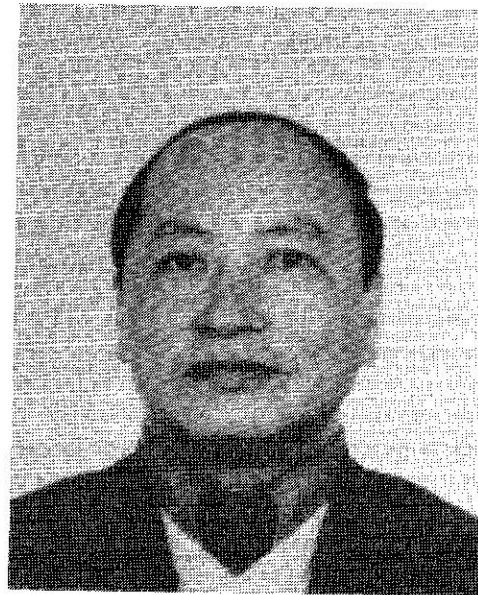
Ái hữu PHAN THANH NGUYỄN
đã thất lạc ngày 9 tháng 11 năm 1993
tại Hawthorne, Nam California, hưởng thọ 62 tuổi.

Lễ hỏa táng được cử hành vào hồi 10 giờ 30
ngày 13-11-1993 tại Pacific Crest Cem.
thuộc thị xã Redondo Beach, Nam California.

Ái hữu Công Chánh

thành kính phân ưu cùng chị Phan Thanh Nguyễn và tang quyến.
Nguyễn cầu anh hồn AH Phan Thanh Nguyễn sớm tiêu điều miền Cực Lạc.

AHCC

di ảnh Cố AH Phan Thanh Nguyễn

Tôi lặng nhìn suốt đền thờ của con người quyết "lấy chí nhân mà thay cường bạo" ấy, tất cả đều nhắc đến Nguyễn Trãi, đều nhắc đến quá khứ, nhưng tất cả cũng đều nhắc đến hiện tại và đều nhắc đến tương lai. Một quá khứ vô cùng hiển hách, huy hoàng. Nhưng hiện

tại thì âm đạm và tương lai thì mờ tối. Tôi bỗng nhiên ao ước: phải chi... ù, phải chi vào những năm cuối của thế kỷ 20 này, Nguyễn Trãi lại tái thế để viết bài Bình Ngô Đại Cáo, thì lo gì đất nước không chóng đổi thay.

Tôn Thất Tùng